

A movie poster for 'Captain America: The Winter Soldier'. Captain America is in the foreground, looking upwards. Behind him are Wanda Maximoff (Scarlet Witch), Nick Fury, and Iron Man. The background is a mix of purple and orange hues.

ТЕМА 5. АНТИКОРУПЦІЙНІ МЕСНИКИ:

**Хто бореться
з корупцією в
Україні?**

ПЛАН

I. Загальний погляд на антикорупційні органи

II. Система антикорупційних органів в Україні

КЕЙС «FIMI MEDIA»

У 2020 році хорватський суд засудив колишнього прем'єр-міністра країни, Іво Сандера, до 8 років ув'язнення у справі «Fimi Media», що стала символом партійної та державної корупції в Хорватії. Під час перебування на посаді (2003-2009) Сандер займався переведенням державних грошей через рекламне агентство з метою отримання особистої вигоди та на користь своєї колишньої партії.

Засудження Сандера – «перлина» в списку розслідувань Управління з протидії корупції та організованій злочинності, спеціального бюро при прокуратурі Хорватії, яке спеціалізується на розслідуваннях, пов'язаних із корупцією та організованою злочинністю. Рішення створити спеціалізований антикорупційний орган прийняли у 2001 році. Воно мало на меті вирішити проблему корупції в Хорватії та підготувати країну до вступу в ЄС.

Корупція справді стала способом життя під час війни за незалежність проти сербів 1991-1995 років. ЄС запровадив суворе ембарго на постачання зброї до колишньої Югославії, і Хорватія звернулася до торговців чорному ринку, щоб забезпечити постачання зброї. Замість того, щоб карати тих, хто збагатився на війні, тодішній президент вирішив нагородити спекулянтів – разом із іншими своїми вірними прихильниками – державними активами.

- ✓ Після смерті президента у 1999 році до влади прийшла нова партія. Новий уряд вніс зміни до конституції, щоб створити більш типову європейську парламентську демократію, і переорієнтував зовнішню політику на членство в ЄС і НАТО.
- ✓ Резолюція 2002 року визначила вступ до ЄС як національну стратегічну мету.
- ✓ У 2003 році Хорватія офіційно подала заявку на членство в ЄС.
- ✓ Ефективна діяльність Управління забезпечила довіру до хорватських правоохоронних органів і допомогла забезпечити вступ держави до Європейського Союзу у 2013 році.

«ЗЛОЧИНЕЦЬ НЕ БУДЕ ЛОВИТИ СЕБЕ САМ»

Державні органи,
які мають боротися
з корупцією, самі з
нею пов'язані,
тому потрібно
створювати окремі
антикорупційні
органи.

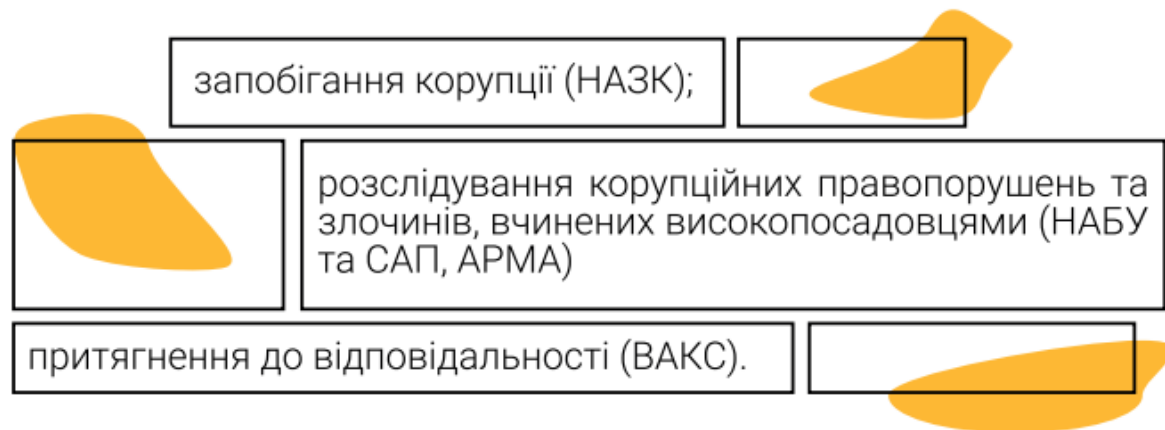

Якою є логіка розбудови антикорупційних органів?

Часто державні органи, які мають розслідувати та притягувати до відповідальності за корупцію, самі з нею пов'язані. Утворюється замкнене коло, яке майже неможливо розірвати. Міжнародний досвід засвідчує, що створення нових антикорупційних органів (як правило, невеликих за розміром) є ефективнішим та швидшим, ніж реформування тих, що вже існують. Важливо створити систему, в якій можливе ефективне запобігання корупції, її розслідування (якщо запобігти не вдалося) та притягнення до відповідальності.

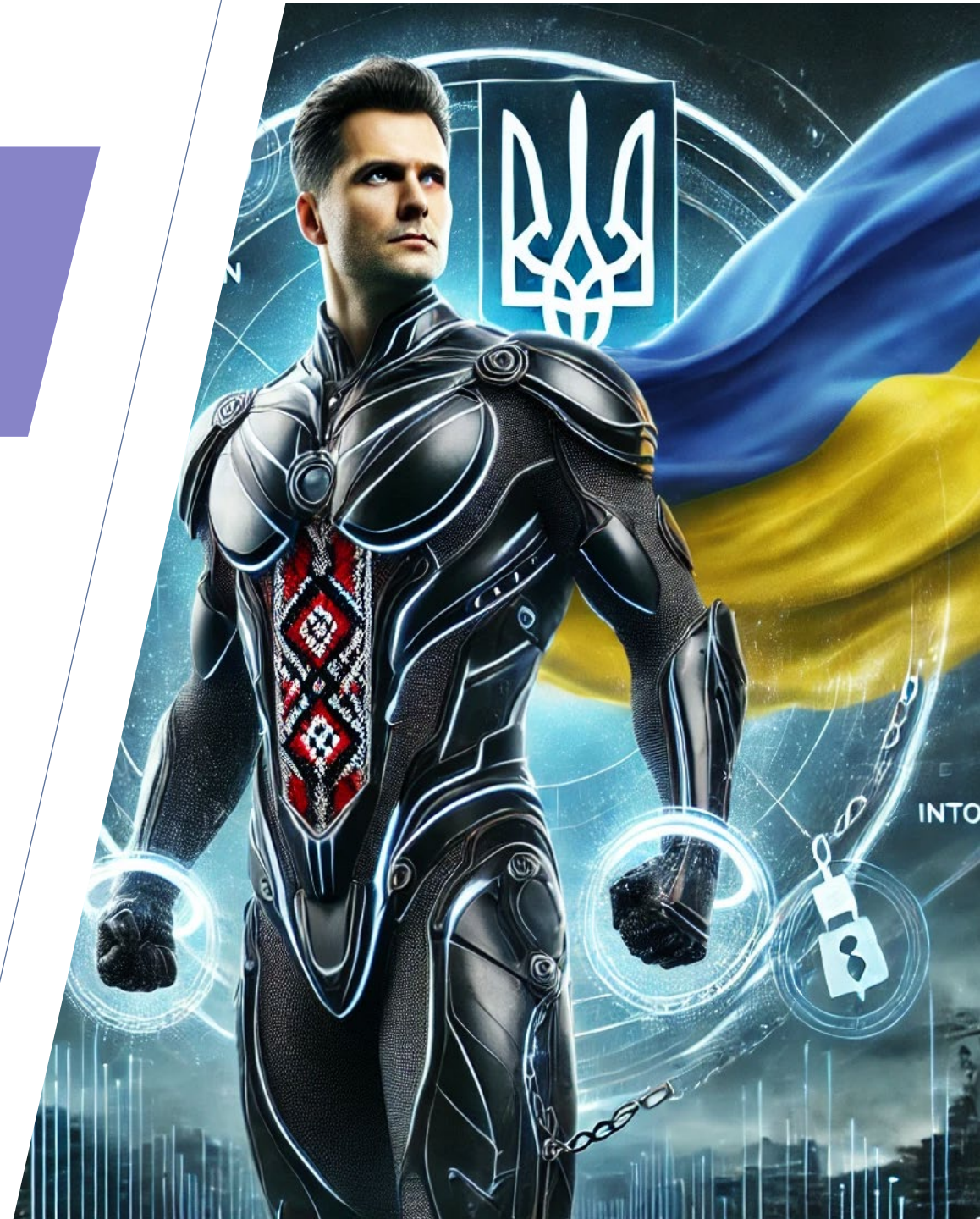
В Україні створили антикорупційні органи відповідно до функцій:

Для ефективного запобігання та протидії корупції на всіх рівнях залучаються й інші державні органи. Такі органи займаються розслідуванням побутової та адміністративної корупції, тоді як антикорупційні органи фокусуються на великій корупції.

ОЧІКУВАННЯ ЩОДО АНТИКОРУПЦІЙНИХ ІНСТИТУЦІЙ

- ✓ НЕЗАПЛЯМОВАНА КОРУПЦІЄЮ РЕПУТАЦІЯ
З ВІДСУТНІСТЮ СЛІДІВ ПОЛІТИЧНОГО
ВТРУЧАННЯ
- ✓ КООРДИНАЦІЯ ЗУСИЛЬ ІЗ БОРОТЬБИ
ПРОТИ КОРУПЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ
ВЕРТИКАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
- ✓ МОЖЛИВІСТЬ ЦЕНТРАЛІЗУВАТИ ВСЮ
НЕОБХІДНУ ІНФОРМАЦІЮ ПРО КОРУПЦІЮ
Й ОЧОЛИТИ АНТИКОРУПЦІЙНІ ЗУСИЛЛЯ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Міжнародні юридичні інструменти відрізняються за сферою застосування, юридичним статусом, членством, механізмами реалізації та моніторингу. Проте всі вони мають на меті одне – встановити загальні стандарти боротьби проти корупції на національному рівні шляхом її криміналізації, забезпечення виконання антикорупційних законів, а також діяльності із запобігання корупції.

- Конвенція ООН проти корупції
- Двадцять керівних принципів боротьби проти корупції
- Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу проти корупції
- Конвенція Африканського Союзу щодо запобігання і боротьби проти корупції
- Протокол проти корупції Південно-Африканського Союзу з розвитку
- Міжамериканська Конвенція проти корупції

Конвенцію ООН проти корупції – єдиний універсальний
юридично обов'язковий інструмент для боротьби
з корупцією

2003

році ухвалена Генеральною
Асамблеєю ООН

181

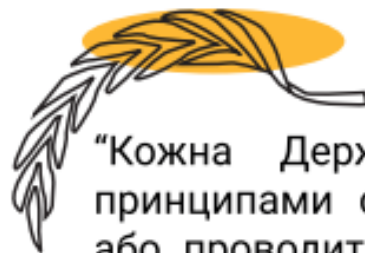
країна-підписант здійснює
рекомендовані документом
заходи для подолання корупції

2006

році Україна підписала Конвенцію
та взяла на себе зобов'язання
виконувати її положення

12

країн-членів ООН не
підписали Конвенцію, серед
яких Північна Корея, Сомалі,
Тонга та Суринам

“Кожна Держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності”, – ст. 5 Конвенції ООН проти корупції.

ОСНОВНІ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ (РОЗДІЛ II КОНВЕНЦІЇ)

- ▶ Створення органів із запобігання корупції (формують та імплементують таку політику)
- ▶ Формування доброчесної публічної служби (прозорі конкурси, достатнє фінансове забезпечення, бездоганність роботи, справедливість і здібності)
- ▶ Формування політики (встановлення ефективних практик, їх моніторинг і оцінка)
- ▶ Прозорі державні закупівлі й управління фінансами (публічне поширення інформації про закупівельні процедури, зрозумілі та прозорі критерії участі та відбору, ефективні механізми контролю)
- ▶ Етичні стандарти поведінки на державній службі (непідкупність, чесність та відповідальність)
- ▶ Участь суспільства (посилення прозорості та залучення громадян у процес прийняття рішень, доступ до інформації, формування атмосфери несприйняття корупції, повага, заохочення та захист свободи пошуку і поширення інформації про корупцію)

- ▶ Державна звітність (налагодження процедур і правил, які дозволяють суспільству отримувати інформацію про механізм прийняття рішень у державному управлінні, спрощення адміністративних процедур, публікація інформації про ризики корупції в державному секторі)
- ▶ Доброчесність приватного сектору (співпраця бізнесу та правоохоронних органів, розробка стандартів доброчесності для бізнесу, запобігання конфлікту інтересів у випадку колишніх державних службовців, які приходять у бізнес)
- ▶ Незалежність судових органів та органів прокуратури (забезпечення незалежності, зміцнення чесності та непідкупності, запобігання корупції у середині органів)
- ▶ Запобігання відмиванню коштів (регулювання та моніторинг банків та небанківських фінансових установ)

ДЕРЖАВИ ЗОБОВ'ЯЗАНІ ЗАБЕЗПЕЧИТИ НАЯВНІСТЬ:

- ✓ спеціалізованих органів із запобігання корупції;
- ✓ спеціалізованих органів або осіб, на яких покладено обов'язки з боротьби проти корупції за допомогою правоохоронних заходів.

НАПРЯМИ РОБОТИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ

Антикорупційна політика, аналітика, моніторинг та координація

Цей напрям передбачає вивчення корупції як явища, а також оцінку ефективності антикорупційних заходів. Також сюди належать вироблення й координування національної політики у сфері антикорупції, координація її виконання та моніторинг.

Запобігання корупції в структурах влади

У фокусі – формування високих етичних стандартів у діяльності публічних органів. Це можливо завдяки встановленню правил поведінки, заохоченню їх виконання, а також застосуванню дисциплінарної відповідальності за недотримання. Сюди можна віднести попередження конфлікту інтересів, перевірку та забезпечення доступу громадськості до відомостей у деклараціях посадових осіб.

НАПРЯМИ РОБОТИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ

Розслідування та кримінальне переслідування

Цей напрям передбачає ефективне застосування антикорупційного законодавства на всіх стадіях кримінального процесу. А це нагляд за міжвідомчою співпрацею й обміном інформацією щодо конкретних справ і поза ними. Сюди також належить виконання функцій центральної установи для взаємної правової допомоги й розгляду запитів про екстрадицію. Також у межах цього напрямку може відбуватися збирання та аналіз статистичних даних у справах про корупцію.

Освіта та просвіта

По-перше, це створення освітніх програм для населення, освітніх установ для державних службовців; по-друге, це організація кампаній з інформування громадськості, по-третє, робота із засобами масової інформації, неурядовими організаціями, бізнес-спільнотою та населенням загалом. Часто важливість цього напрямку недооцінюють. Проте ефективна протидія корупції неможлива без зниження толерантності до неї серед населення.

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ

Незалежність

Вона передбачає прозору процедуру відбору керівництва, недопущення впливу, аполітичність. Під впливом маються на увазі спроби тиску на орган через зміну законодавства, публічні атаки, необґрунтовані відмови або затягування процесу надання інформації, реалізації спільних заходів тощо з боку інших органів, скорочення фінансування органу.

Професійність

Вона передбачає, що в органі працюють висококваліфіковані та добросовісні кадри, які мають достатні теоретичні й практичні знання, щоб виконувати свою роботу ефективно та вчасно.

Забезпеченість ресурсами

Під ресурсами варто розуміти кошти, технічне забезпечення, доступ до баз даних та реєстрів тощо. Їх має бути достатньо, щоб залучати кращих фахівців, підвищувати їхню кваліфікацію, а також створювати найновіші технічні рішення для швидкої та ефективної роботи.

II. СИСТЕМА АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

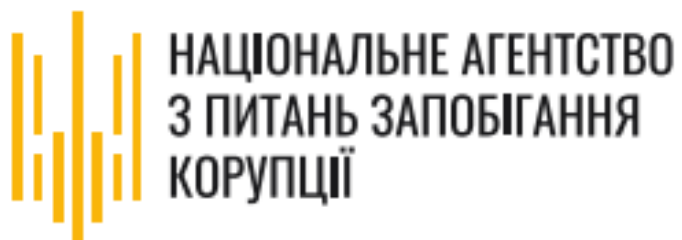
Проблема корупції й так не була новою для України, але у 2014 році, після втечі експрезидента Віктора Януковича, ситуація стала критичною.

По-перше, згідно з Індексом сприйняття корупції від Transparency International Україна посідала 142 зі 175 місць у світі за станом корупції й мала 26 балів зі 100.

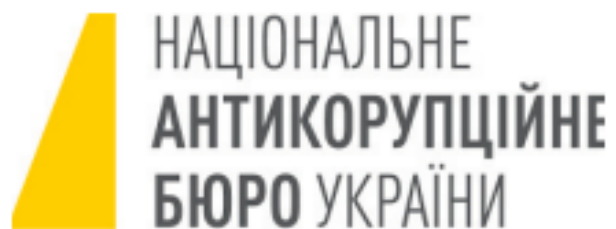
По-друге, українське суспільство, отримавши доступ до Межигір'я, нарешті побачило наскільки масштабною була ця проблема.

СТВОРЕНО АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ В УКРАЇНІ:

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), створення якого передбачав прийнятий у 2014 році Закон України «Про запобігання корупції»;

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), що було створено в результаті прийняття у 2014 році Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України»;

СТВОРЕНО АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНИ В УКРАЇНІ:

Національна рада з питань
антикорупційної політики,
створена указом Президента
України в 2014 році

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), що є самостійним структурним підрозділом Офісу Генерального прокурора, була утворена наказом Генерального прокурора у 2015 році;

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА), утворене у 2015 році в результаті прийняття Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів»:

**ВИЩИЙ
АНТИКОРУПЦІЙНИЙ
СУД**

Вищий антикорупційний суд (ВАКС), утворений у 2019 році в результаті прийняття Закону України «Про Вищий антикорупційний суд».

Як згадувалося раніше, в Україні створена система профільних антикорупційних органів. Також є ряд інших державних органів, які залучені до запобігання та протидії корупції та допомагають ефективніше реалізовувати антикорупційну політику.

Антикорупційні органи

Залучені органи

Формування політики та запобігання корупції

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)
Особи, відповідальні за реалізацію антикорупційної програми юридичної особи
Уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції

Верховна Рада України (ВРУ)
Кабінет Міністрів України (КМУ)
Міністерство Юстиції України (Мін'юст)

Розслідування корупції

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)
Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)
Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА)

Національна поліція (Нацполіція)
Державне бюро розслідувань (ДБР)
Служба Безпеки України (СБУ)
Органи прокуратури (прокуратура)

Притягнення до відповідальності

Вищий антикорупційний суд (ВАКС)

Загальні місцеві суди
Окружні адміністративні суди
Загальні та адміністративні апеляційні суди
Верховний Суд

Як працюють та взаємодіють антикорупційні органи?

А тепер подивимось на роботу та взаємодію антикорупційних органів у реальному житті.

Привіт! Мене звати Артем, мені 23 роки, я закінчую магістратуру та у вільний час волонтеру в зоозахисній організації. Нещодавно я почав знімати квартиру навпроти обласної прокуратури, тож ранок починається не з кави, а зі споглядання крутезної Бентлі, на якій приїжджає на роботу керівник. Мені стало цікаво, чим ще володіє "звичайний" прокурор, тож я зайшов подивитись його декларацію на Єдиний державний реєстр декларацій, але навіть і Бентлі там не знайшов. Тож вирішив подати заяву в НАЗК про це порушення.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)

В структурі антикорупційних органів відповідає за запобігання корупції.

НАЗК перевіряє електронні декларації, звіти політичних партій, факти щодо наявності конфлікту інтересів, розробляє проекти Антикорупційної стратегії країни та державної програми з її виконання, погоджує антикорупційні програми інших органів, взаємодіє з викривачами, складає адміністративні протоколи про вчинення високопосадовцями правопорушень, пов'язаних з корупцією, проводить антикорупційну експертизу проектів законів та актів Кабінету міністрів України.

НАЗК також веде Реєстр корупціонерів, в якому ви можете перевірити посадовців чи депутатів на предмет вчинення ними корупційних правопорушень.

НАЗК перевірило декларацію керівника прокуратури, та окрім відсутності Бентлі виявило, що прокурор приховав також інформацію про бізнес своєї дружини. Усі зібрані матеріали НАЗК передало НАБУ. Почалося розслідування.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)

В структурі антикорупційних органів виконує роль
Шерлока Холмса (відповідає за розслідування)

Детективи НАБУ розслідують корупційні злочини, які стосуються високопосадовців або великих сум державних коштів.

На сайті НАБУ також є окремий розділ "Лонгріди", в якому публікується інформація про резонансі справи. Зокрема, описана суть корупційних схем та перебіг розслідування.

Детективи НАБУ виявили, що прокурор брав гроші за "закриття справ". Детективи НАБУ залучили агента під прикриттям та з'ясували, що прокурор не брав гроші особисто, а пропонував сплатити "послугу" через фірму його дружини. Матеріали розслідування були передані в САП для підготовки обвинувачення.

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)

Відповідає за підтримку обвинувачення в суді

Прокурори САП здійснюють процесуальне керівництво у справах, які веде НАБУ та підтримує по цих справах обвинувачення у суді (ВАКС). САП є самостійним підрозділом в Офісі Генерального прокурора.

Прокурори САП звернулися до ВАКС з проханням притягнути до відповідальності корупціонера і конфіскувати майно отримане корупційним шляхом, зокрема, те саме незадеклароване Бентлі.

Вищий антикорупційний суд (ВАКС)

Притягує до відповідальності винних

Здійснює розгляд справ про корупційні злочини, які розслідувалися НАБУ.

Ви можете наживо спостерігати за розглядом резонансних справ в суді на Ютуб каналі. Цікавіше за серіали Netflix! Майбутнім юристам та детективам це точно стане при нагоді!

Прокурори надали вагомі докази і ВАКС виніс обвинувальний вирок та конфіскував майно. Всі активи були передані до АРМА, яке виставило їх на аукціон. Бентлі був проданий за 8 640 000 гривень і ці гроші поповнили державний бюджет.

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (АРМА)

Відповідає за розшук та визначає подальшу долю активів

АРМА є органом зі спеціальним статусом, уповноваженим на формування та реалізацію державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, отриманих внаслідок здійснення корупційних злочинів, а також на управління такими активами на період їх перебування під арештом.

Цікаво, як їм вдається розшукувати активи? Чи до яких схем вдаються корупціонери, щоб сховати своє майно, отримане шляхом вчинення корупційних злочинів?

Тепер мій ранок починається з кави :) Пам'ятай, що ти можеш перевірити декларації усіх посадових осіб. Якщо ти помітив незадеклароване майно, ти знаєш що робити далі :)

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ТА ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

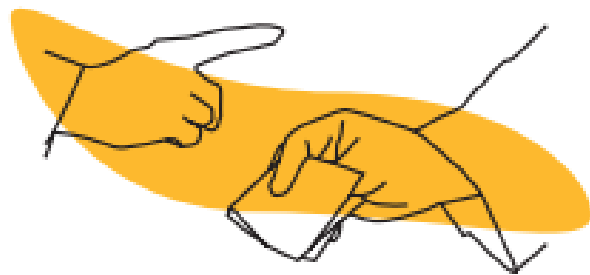
НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ (НАЗК)

Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику (Закон України «Про запобігання корупції»).

Національне агентство створене відповідно до Закону України "Про запобігання корупції".

НАЗК працює за такими напрямками:

Антикорупційна політика

Аналізує статистичні дані, організовує дослідження
Розробляє проекти Антикорупційної стратегії та Державної програми з її виконання; частково імплементує та здійснює моніторинг її виконання іншими органами

Залучає громадськість до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики

Готує Національну доповідь щодо реалізації антикорупційної політики та нормативно-правові акти в цій сфері

Координує виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики

Електронне декларування

Веде Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування

Проводить моніторинг способу життя декларантів

- Контролює та перевіряє декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігає та оприлюднює такі декларації

Політичні партії

- Контролює законність і цільове використання державного фінансування політичних партій
- Контролює дотримання обмежень щодо фінансування політичних партій
- Перевіряє звіти політичних партій
- Затверджує розподіл коштів на фінансування політичних партій

Конфлікт інтересів та етичні стандарти поведінки

- Здійснює моніторинг і контроль за дотриманням етичних стандартів, врегулюванням конфлікту інтересів у публічному секторі
- Надає роз'яснення, методичну та консультативну допомогу з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

Запобігання та виявлення корупції

- Погоджує антикорупційні програми державних органів
- Співпрацює з викривачами корупції, вживає заходів щодо їхнього правового захисту
- Координує та здійснює методичне забезпечення уповноважених підрозділів (уповноважених осіб)

Надає методичну допомогу державним органам та органам місцевого самоврядування щодо виявлення корупційних ризиків

Складає адміністративні протоколи про вчинення високопосадовцями правопорушень, пов'язаних з корупцією

Проводить антикорупційну експертизу проектів нормативно-правових актів

Веде Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення

Просвітницька та навчальна діяльність

Координує та надає методичну допомогу, а також проводить навчання державних службовців, представників місцевого самоврядування, працівників державних органів та інших цільових аудиторій

Організовує інформаційно-просвітницькі заходи для формування у громадян негативного ставлення до корупції

Національне агентство створене відповідно до Закону України "Про запобігання корупції".

НАЗК працює за такими напрямками:

Адмініструє:

- Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;
- Єдиний державний реєстр фінансових звітів політичних партій.
- НАЗК співпрацює з іншими державними органами для реалізації антикорупційної політики України.

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА ВКЛЮЧАЄ:

- розроблення проекту державної антикорупційної програми з виконання антикорупційної стратегії та координація її виконання
- розроблення проєктів нормативно-правових актів
- міжнародна діяльність
- координацію виконання міжнародних зобов'язань держави у сфері формування та
- реалізацію антикорупційної політики
- забезпечення аналітичної та функціональної підтримки МЗС у забезпеченні санкційної політики визначення осіб, що сприяють війні, серед іноземних суб'єктів
- забезпечення аналітичної підтримки щодо пошуку активів підсанкційних осіб за кордоном
- забезпечення доброчесності
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та інших обмежень
- пошук колаборантів як осіб, що діють в умовах конфлікту інтересів
- моніторинг способу життя
- антикорупційна експертиза проєктів нормативно-правових актів (НПА)
- координація антикорупційних уповноважених
- просвітництво у сфері запобігання корупції та формування нульової толерантності до корупції
- погодження антикорупційних програм
- допомога з питань застосування актів антикорупційного законодавства
- координація та допомога викривачам корупції
- фінансовий контроль за статками посадовців та кандидатів на посади
- контроль за використанням коштів платників податків політичними партіям

УПОВНОВАЖЕНІ ПІДРОЗДІЛИ З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ

Головна мета їхньої діяльності – організація та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції у кожній публічній сфері життя країни.

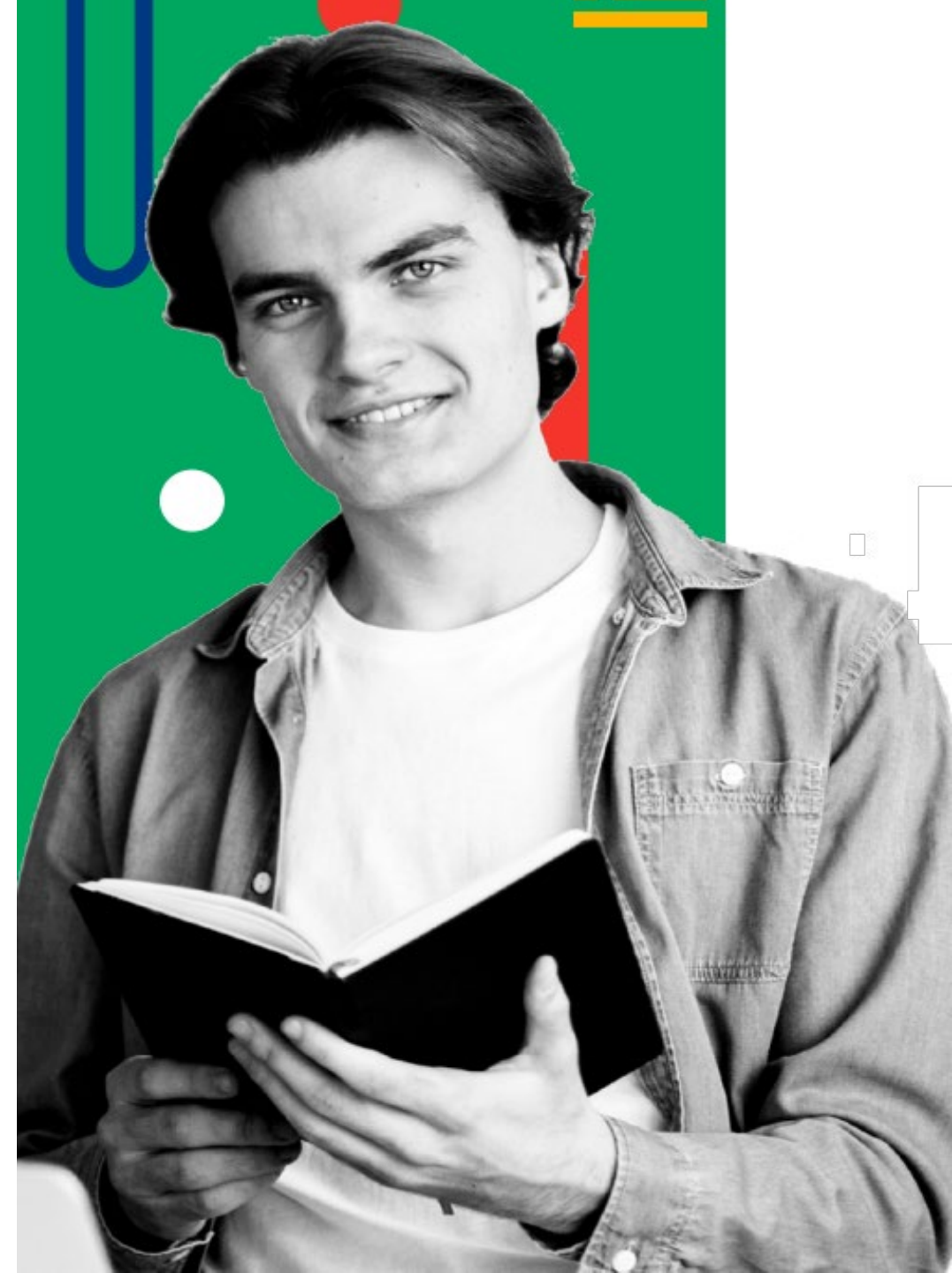
Консультують працівників органів із питань повідомлення про корупцію, заповнення декларацій, а також здійснюють заходи для виявлення конфлікту інтересів і його подальшого врегулювання керівниками органів.

БЕЗ **корупції**

Окремо варто згадати про осіб, відповідальних за реалізацію антикорупційної програми юридичної особи. Вони також не є працівниками НАЗК — їх призначають в юридичних особах (наприклад, на державних підприємствах), які зобов'язані затверджувати та реалізовувати антикорупційні програми.

Головними завданнями таких осіб є підготовка, забезпечення реалізації та контроль за здійсненням заходів щодо запобігання, протидії та виявлення корупції в юридичній особі. Крім того, вони аналізують корупційні ризики в них.

Основними завданнями Нацради є:

- підготовка пропозицій щодо визначення, актуалізації та вдосконалення антикорупційної стратегії для Президента;
- здійснення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні, ефективності реалізації антикорупційної стратегії та відповідних заходів;
- підготовка пропозицій щодо поліпшення координації та взаємодії між тими, хто працює у сфері запобігання і протидії корупції, та подання їх Президенту;
- сприяння реалізації рекомендацій Групи держав проти корупції (GRECO), Організації економічної співпраці та розвитку (OECD) та інших провідних міжнародних організацій щодо запобігання та протидії корупції, а також підвищення ефективності міжнародного співробітництва України в цій сфері;
- сприяння науково-методичному забезпеченню з питань запобігання та протидії корупції.

НАЦІОНАЛЬНА РАДА З ПИТАНЬ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Консультативно-
дорадчий орган при
Президентові України з
питань визначення,
актуалізації та
вдосконалення
антикорупційної
стратегії.

ЗАЛУЧЕНІ ОРГАНИ

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Єдиний законодавчий орган державної влади України.

Саме Верховна Рада визначає засади антикорупційної політики та ухвалює Антикорупційну стратегію, проводить парламентські слухання щодо корупції, а також затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики.

Комітет Верховної Ради України з питань антикорупційної політики відповідає за підготовку антикорупційних законопроектів та здійснює антикорупційну експертизу законопроектів, які вносяться на розгляд Верховної Ради України.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Це колегіальний орган, що є найвищим у системі виконавчої влади України.

Він затверджує Державну програму з виконання Антикорупційної стратегії та схвалює Стратегію комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Є центральним органом виконавчої влади.

У контексті антикорупційного законодавства Мін'юст проводить антикорупційну експертизу проєктів нормативно-правових актів, розроблених органами виконавчої влади й внесених на розгляд Кабінету Міністрів України, та чинних нормативно-правових актів; він також проводить антикорупційну експертизу нормативно-правових актів під час їхньої державної реєстрації.

ЖОМОВА ЯМА ІЛЛІ КИВИ

Кейс

2020 році на ютуб-каналі “БІГУС інфо” вийшов випуск програми “Наші гроші”, присвячений колишньому народному депутату, Іллі Киві. Окрім іншого, у випуску йшлося про жомову яму – ділянку території, яку Кива здавав за 100 000 грн на місяць і на якій заробив 1 200 000 грн за рік, згідно з його декларацією.

Завдяки роботі журналістів на цю справу звернули увагу НАЗК та САП, а потім справу розглядав Вищий антикорупційний суд. САП вимагала визнання необґрунтованими активів Киви у вигляді грошових коштів на суму 1 242 236 грн та їх стягнення в дохід держави.

Цей випадок став першим в історії України випадком цивільної конфіскації необґрунтованих активів.

ЯК ВЗАЄМОДІЮТЬ УСІ ЦІ ОРГАНИ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ?

1

- НАЗК, формуючи антикорупційну політику держави, розробляє Антикорупційну стратегію й потім вносить її проєкт на розгляд Кабінету Міністрів України як суб'єкту законодавчої ініціативи країни.

2

- Кабінет Міністрів України після розгляду цього проєкту на засіданні вносить Антикорупційну стратегію до Верховної Ради України.

3

- Коли Верховна Рада України ухвалює Антикорупційну стратегію, вона стає Законом і обов'язковою для виконання всіма органами влади на місцевому та національному рівнях. Це робить заходи із запобігання корупції системними, скоординованими та ефективними.

ЯК ВЗАЄМОДІЮТЬ УСІ ЦІ ОРГАНИ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ?

4

- Наступний крок – розробка НАЗК проєкту Державної програми з виконання Антикорупційної стратегії, яка передбачає конкретні заходи та строки їх виконання для державних органів.

5

- Кабінет Міністрів України на засіданні приймає цю програму.

6

- Виконання Державної програми є завданням усіх органів влади. Своєю чергою НАЗК здійснює моніторинг та координує цей процес. Також Національне агентство може взаємодіяти з Кабінетом Міністрів України, щоб позитивно впливати на реалізацію Державної програми.

ГОЛОВНИМИ ОРГАНАМИ,
ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ
РОЗСЛІДУВАННЯМ КОРУПЦІЇ, Є:

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ

Це державний правоохоронний орган, завданням якого є протидія корупційним та іншим кримінальним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці, а також вжиття інших передбачених законом заходів щодо протидії корупції.

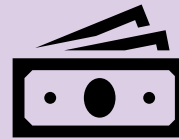
**ЗАКОН УКРАЇНИ
«ПРО НАЦІОНАЛЬНЕ
АНТИКОРУПЦІЙНЕ
БЮРО УКРАЇНИ»**

Підслідність Національного антикорупційного бюро України визначається залежно від характеру корупційного злочину, розміру завданої шкоди та суб'єкта злочину (високопосадовці або окремі службові особи). Детективи НАБУ здійснюють досудове розслідування корупційних злочинів, а також суміжних злочинів, зокрема таких, як протиправне заволодіння майном підприємства, установи чи організації; відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом; та видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону.

НАБУ має право розслідувати злочини, якщо є хоча б одна з таких умов:

злочин вчинено топпосадовцями

розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в 500 і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення злочину, якщо злочин вчинено публічним службовцем

підкуп службової особи або вплив на прийняття нею рішення, вчинений щодо службової особи іноземної держави або топпосадовців.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)

Підслідність⁷ НАБУ визначається залежно від характеру корупційного злочину, розміру завданої шкоди, суб'єкта злочину (високопосадовці або окремі особи, з числа службових осіб).

НАБУ має право розслідувати зазначені злочини, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) злочин вчинено:

Президентом України, повноваження якого припинено, народним депутатом України, Прем'єр-міністром України, членом КМУ, першим заступником та заступником міністра, членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України, Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником, членом Центральної виборчої комісії, Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником, членом Ради Національного банку України, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником, Постійним Представником Президента України в АР Крим,

його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови ВРУ, Прем'єр-міністра України;

державним службовцем, посада якого належить до **категорії "А"**;

депутатом Верховної Ради АР Крим, депутатом обласної ради, міської ради міст Києва та Севастополя, посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорій;

суддею, Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді), Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя, Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

прокурорами органів прокуратури, крім рівня заступника керівника підрозділу регіональної прокуратури і нижче;

особою **вищого начальницького складу** державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Нацполіції, посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи **III** рангу і вище, посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової та митної справи **III** рангу і вище;

військовослужбовцем **вищого офіцерського складу** Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ

керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків;

2) розмір предмета злочину або завданої ним шкоди в **500 і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму** для працездатних осіб (на січень 2020 року – 1,051,000 грн), встановленого законом на час вчинення злочину (якщо злочин вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50 відсотків);

3) підкуп службової особи або **вплив на прийняття нею рішення** (ст. 369, ч. 1 ст. 369-2 КК України), вчинений щодо службової особи іноземної держави або осіб, перелічених у пункті 1.

Детективи НАБУ здійснюють досудове розслідування корупційних злочинів (ст. 366 КК України “Декларування недостовірної інформації”), а також суміжних злочинів, зокрема таких злочинів, як протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації (ст. 206 КК України), легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України) та видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону (ст. 211 КК України).

СПЕЦІАЛІЗОВАНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОКУРАТУРА

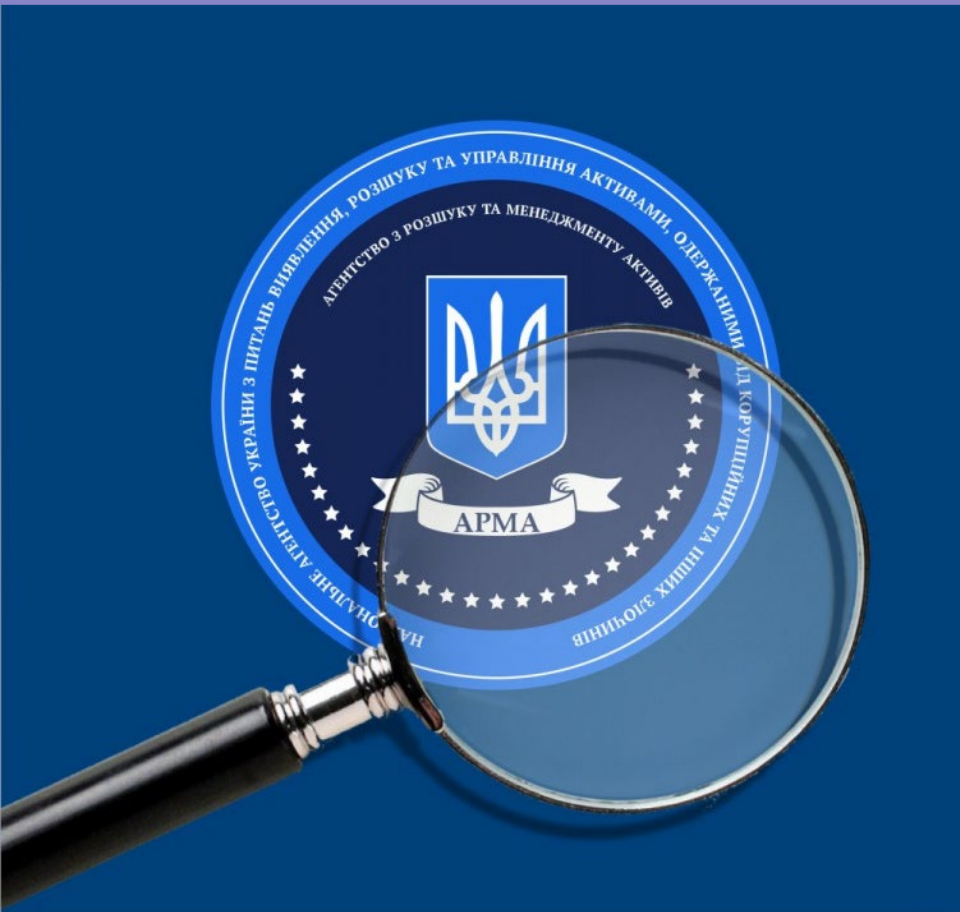
Створена як самостійний структурний підрозділ Офісу Генерального прокурора.

Прокурори САП здійснюють процесуальне керівництво, нагляд за досудовим розслідуванням та оперативно-розшуковою діяльністю НАБУ, а також підтримують державне обвинувачення у Вищому антикорупційному суді у провадженнях, які належать до підслідності НАБУ.

СПЕЦІАЛІЗОВАНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОКУРАТУРА

АРМА

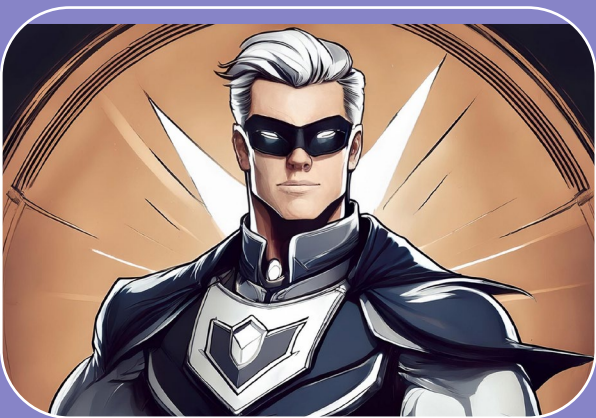

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (скорочено – АРМА).

Його утворення як центрального органу виконавчої влади передбачено Законом України від 2015 року та постановою Кабінету Міністрів України від 2016 року.

До повноважень АРМА належать формування та реалізація державної політики у сфері виявлення та розшуку активів, одержаних від корупційних правопорушень, які можуть бути арештовані, а також здійснення управління такими активами (допоки вони під арештом). АРМА не здійснює досудового розслідування корупційних злочинів. Водночас його діяльність є важливою для ефективного розслідування таких кримінальних проваджень.

Залученими до розслідування органами є:

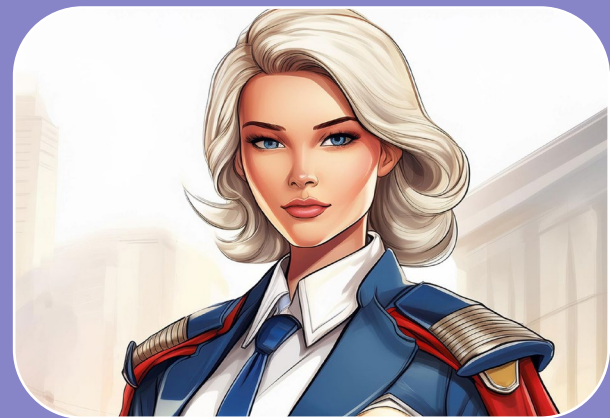
ДБР

Національна
поліція

СБУ

Органи
прокуратури

ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

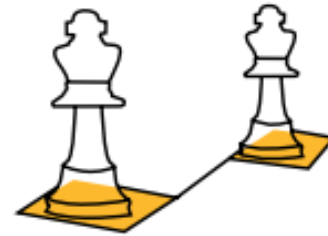
Здійснює досудове розслідування окремих корупційних злочинів, які не належать до компетенції НАБУ та Нацполіції.

Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України **ДБР проводить досудове розслідування корупційних злочинів**, учинених:

- ✓ працівником правоохоронного органу, що обіймає посаду, яка є нижчою за посаду вищого начальницького складу;
- ✓ прокурором, який обіймає посаду заступника керівника підрозділу обласної прокуратури та нижче;
- ✓ службовими особами НАБУ, крім випадків, визначених Кримінальним процесуальним кодексом;
- ✓ керівником або іншими прокурорами САП.

Державне бюро розслідувань (ДБР)

відповідно до ч. 4 ст. 216 КПК України, проводить досудове розслідування корупційних злочинів, вчинених:

працівником правоохоронного органу, що обіймає посаду, яка є нижчою за посаду вищого начальницького складу відповідного правоохоронного органу;

прокурором, який обіймає посаду заступника керівника підрозділу обласної прокуратури та нижче;

службовими особами НАБУ, крім випадків, коли корупційні злочини були встановлені підрозділом внутрішнього контролю НАБУ, і за винятком злочинів, які вважаються корупційними, за умови їх вчинення з використанням службового становища;

керівником або іншими прокурорами САП.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ

До повноважень Національної поліції належить здійснення досудового розслідування злочинів, зокрема корупційних, які не належать до компетенції НАБУ та ДБР.

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ

- ✓ Нацполіція складає адміністративні протоколи про вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, стосовно осіб, які не є високопосадовцями.
- ✓ Слідчі Нацполіції здійснюють досудове розслідування корупційних злочинів у решті випадків, а саме коли такі злочини не належать до підслідності жодного іншого правоохоронного органу.
- ✓ Наприклад, корупційні злочини, вчинені службовими особами органів виконавчої влади, які не є правоохоронцями, якщо сума збитків менша за 500 прожиткових мінімумів для працездатної особи.

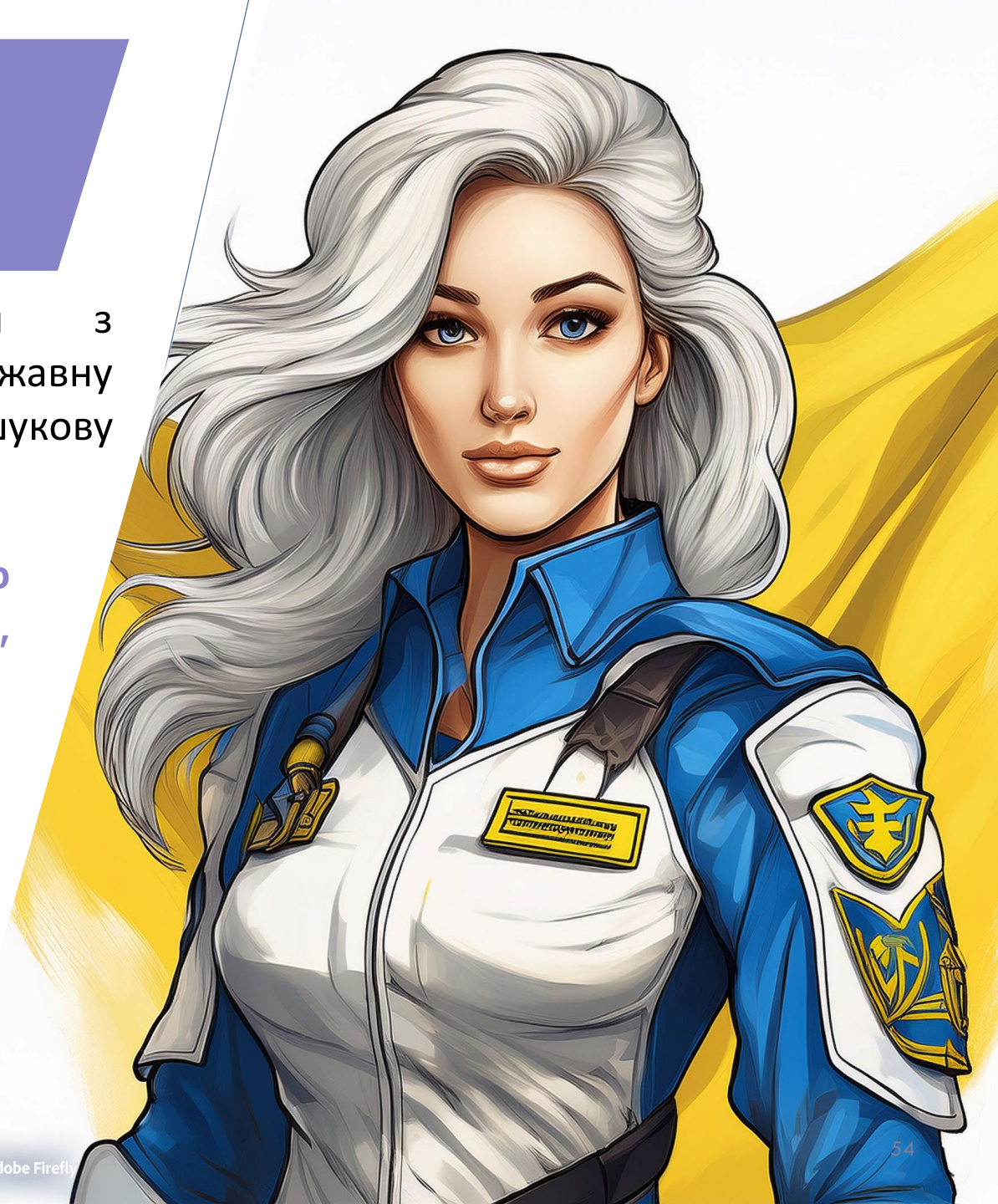

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. Він проводить оперативно-розшукову діяльність, зокрема й у корупційних злочинах.

СБУ може здійснювати розслідування в справах про зловживання владою або службовим становищем, якщо цей злочин:

- ✓ встановлено під час розслідування злочинів щодо порушення державної таємниці;
- ✓ вчинений особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані зі злочинами, вчиненими особою, стосовно якої здійснюється досудове розслідування злочинів щодо порушення державної таємниці та не підпадає під підслідність НАБУ.

Служба безпеки України (СБУ)

може здійснювати розслідування у кримінальних провадженнях про зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України), якщо цей злочин:

встановлено під час розслідування злочинів щодо порушення державної таємниці: "Розголошення державної таємниці" (ст. 328 КК України); "Втрата документів, що містять державну таємницю" (ст. 329 КК України); "Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості" (ст. 422 КК України);

вчинений особою, щодо якої здійснюється досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані зі злочинами, вчиненими особою, стосовно якої здійснюється досудове розслідування злочинів щодо порушення державної таємниці;

не підпадає під підслідність НАБУ.

ОРГАНИ ПРОКУРАТУРИ (ПРОКУРАТУРА)

Прокуратура відповідно до Закону України «Про прокуратуру» здійснює процесуальне керівництво досудовим розслідуванням та підтримує обвинувачення в судах у справах Нацполіції, ДБР і СБУ

ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

ВИЩИЙ АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД

Спеціалізованим антикорупційним органом призначеним до притягнення до відповідальності є Вищий антикорупційний суд.

Під час створення спеціалізованих антикорупційних органів, які запобігають корупції та розслідують її, було зрозуміло, що необхідно також створити спеціалізований суд.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» надав 12 місяців на утворення суду, і цей строк закінчувався 14 червня 2019 року.

У червні **2018** року було прийнято спеціальний **Закон «Про Вищий антикорупційний суд»**, за яким ВАКС мав розпочати роботу лише після призначення щонайменше 35 суддів, зокрема 10 суддів Апеляційної палати.

ВАКС розпочав свою роботу через рік після прийняття Закону, якраз у **2019-му**.

ВАКС є вищим спеціалізованим судом у системі судоустрою України. Він здійснює розгляд проваджень про корупційні злочини, які розслідувало НАБУ, а також судовий контроль за діяльністю НАБУ через слідчих суддів.

Вищий антикорупційний суд (ВАКС)

Вищий спеціалізований суд у системі судустрою України. Здійснює розгляд проваджень про корупційні злочини, які розслідувало НАБУ. Ухвалює рішення як суд першої та апеляційної інстанцій. Також здійснює апеляційний перегляд проваджень про корупційні злочини, ухвалені іншими судами до створення ВАКС.

Залучені органи

Загальні місцеві суди

Розглядають справи за адміністративними протоколами, складеними НАЗК та Нацполіцією; кримінальні провадження про корупційні злочини, які розслідували Нацполіція, ДБР, СБУ; справи про притягнення до цивільно-правової відповідальності.

Окружні адміністративні суди

Розглядають справи щодо визнання незаконними нормативно-правових актів, рішень, виданих (прийнятих) із порушенням вимог антикорупційного законодавства.

Загальні та адміністративні апеляційні суди

Здійснюють перегляд рішень місцевих судів у кримінальних і цивільних справах та в рамках адміністративного судочинства відповідно.

Верховний Суд

Здійснює перегляд рішень апеляційних загальних і адміністративних судів відповідно. Переглядає рішення ВАКС.

КЕЙС «МАШИНА ДЕПУТАТА»

У 2023 році САП звернулася до ВАКС з проханням конфіскувати 2,2 мільйона гривень у депутата Криворізької районної ради. Історія стосувалася автомобіля Mercedes-Benz S 450 4MATIC 2021 року випуску, який депутат та його дружина собі придбали. Вартість машини становила 3,6 мільйона гривень і САП аргументувала свій позов тим, що депутат не міг купити собі машину з легальних джерел доходів.

Згідно зі статтею 291 Цивільного процесуального кодексу України, якщо суд на підставі всіх доказів не може підтвердити, що автомобіль чи необхідні для його купівлі кошти були отримані законно, такі активи визнаються необґрунтованими і мають бути віддані державі.

Власнику було наказано сплатити державі частину вартості авто, а саме 54,17% його вартості, тобто понад 1,9 мільйона гривень

УСПІХИ УКРАЇНСЬКОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Поява антикорупційних органів забезпечила й появу нових ефективних інструментів для боротьби з корупцією. Один із них – система електронного декларування та запуск **Єдиного реєстру декларацій (ЄДР)**, онлайн-системи, що дає змогу держслужбовцям вносити, перевіряти та оприлюднювати майнові декларації. З одного боку, електронна система оптимізує процес перевірки декларацій, з іншого – через те, що вона доступна всім, це забезпечує прозорість системи і дає змогу залучити громадянське суспільство до моніторингу та перевірки.

У 2021 році в Києві пройшла конференція «Сім років антикорупційної реформи», у якій взяли участь представники антикорупційних органів України та іноземні партнери, аби обговорити головні досягнення нашої країни в боротьбі з корупцією. Важливо те, що іноземні партнери також відмічають дієвість різних антикорупційних інструментів в Україні:

Керівник Антикорупційної ініціативи ЄС Аллан Паг Крістенсен серед основних досягнень створеної в Україні антикорупційної системи назвав системи електронного декларування та публічних закупівель.

Посол Європейського Союзу в Україні Матті Маасікас зазначив: *«У боротьбі з корупцією немає ніяких бар'єрів. З моменту Революції Гідності Україна зробила значний прорив у боротьбі з корупцією. Результати уже є відчутними. Важливо їх утримати. Європейський Союз надаватиме у цьому підтримку».*

Тимчасова повірена у справах США в Україні Крістіна Квін зауважила, що попри численні виклики Україна досягла значного поступу: *«Нова антикорупційна архітектура змінила Україну. Велике значення має система електронного декларування, адже кожен може побачити статки посадовців».*

Посол Швейцарії в Україні Клод Вільд відзначив прогресивність українського антикорупційного законодавства, зокрема щодо повернення активів.

Як громада може контролювати та захищати власний бюджет?

Як і в житті, під час гри корупціонери намагаються вкрати весь бюджет міста. Вони ретельно приховують свої справжні обличчя від порядних громадян. Удень корупціонери намагаються нічим не відрізнитися від громадян, ґрунтовно аргументують та переконують, що є затятими борцями з корупцією, котрі прагнуть зберегти бюджет міста та кинути за грати «справжніх корупціонерів». Однак, коли настає слушна нагода, тобто «ніч», корупціонери розкрадають загальний бюджет по власних кишенях. Очолює їх Олігарх/иня.

Перш ніж зрозуміти як захищати бюджет, варто розібратися, як він формується та на що витрачаються кошти.

З чого складається місцевий бюджет?

Формування бюджету:

Видатки бюджету:

Аби кожен з нас міг перевіряти, куди йдуть наші податки, в Україні діють принципи бюджетної прозорості, що встановлюють обов'язкову фінансову звітність органів влади.

Бюджетний кодекс України передбачає обов'язок інформування громадськості з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контролю за їх виконанням.

А де шукати дані про доходи та видатки державних структур?

Для забезпечення принципу бюджетної прозорості та публічності, в Україні створено ряд інструментів аналізу бюджетних доходів та видатків.

Давайте ознайомимося із основними порталами на прикладі особистої історії Євгенії, яка нещодавно виявила корупційну схему місцевої влади за допомогою відкритих даних.

Привіт! Мене звати Женья і я не уявляю своє життя без спорту. Я саме з тих, хто зранку виходить на зарядку, вдень йде в спортзал, а ввечері – на пробіжку. Нещодавно разом із подругою я поїхала на вихідні в сусіднє місто і була дуже здивована кількістю та якістю спортивних майданчиків. Повернувшись додому я вирішила перевірити скільки моє місто витрачає на облаштування місць для спорту. Для цього я відкрила OpenBudget і побачила, що на фізичну культури і спорт місто витратило в 2020 році 80 925 562 грн.

Державний портал OpenBudget

Портал був створений у 2018 році і призначений для інформування в доступній формі широкого кола громадськості про бюджетну політику України, щоб всі верстви населення розуміли, на що витрачаються кошти платників податків. Портал створює можливості для прозорого діалогу влади з громадськістю з питань планування та виконання бюджету на державному та місцевому рівнях. На порталі можна знайти бюджет вашого міста, побачити складові його дохідної частини, розподіл видатків (на що ваша громада витрачала бюджетні кошти), відсоток виконання. І все це у зрозумілих графіках, замість величезних таблиць з купою цифр! За допомогою візуалізації набагато легше сприймати дані. На цьому ж порталі можна ознайомитися з державним бюджетом.

А до того, як був створений державний портал, наша команда Центру "Ейдос" розробила портал "Відкритий бюджет", який першим став візуалізовувати бюджетну інформацію. На порталі можна навіть побачити бюджет на мапі міста з позначками на об'єктах, на які витрачаються кошти (бюджет тих міст, які зареєструвалися).

Аби зрозуміти як саме розподіляються кошти, я направила запит в міську раду та дізналася, що спортивні майданчики встановлюються за програмою місцевої влади "Спортивні майданчики в кожен мікрорайон". Детальніше про цю програму я прочитала на веб-порталі відкритих даних. Як виявилось, в сусідньому дворі мали поставити 7 турніків та облаштувати баскетбольний майданчик. Але ж я займаюсь там кожен день і точно знаю, що там стоїть лише 4 турніки та облаштований майданчик для баскетболу.

Єдиний державний веб-портал відкритих даних

Держава збирає та накопичує інформацію про різні аспекти нашого життя. Ці дані дуже цінні, і велика частина з них має бути доступною та відкритою для бізнесу, журналістів, громадськості. Відкриті дані допомагають контролювати роботу державних органів, покращувати державні сервіси та створювати нові.

Заходьте на портал та знайдіть різноманітну інформацію від розпорядників вашого міста. Тут ви знайдете інформацію про закупівлі, витрати, бюджетні показники, тарифи, видобування, споживання, імпорт/експорт енергоносіїв, державні гарантії, звіти, бюджетні програми тощо.

І найголовніше – портал надає доступ до інформації у формі відкритих даних з можливістю її подальшого використання. Тобто, ви навіть можете запустити свій стартап і зробити корисний застосунок для міста чи для бізнесу (наприклад, як наш портал "Відкритий бюджет" чи сервіс громадського транспорту EasyWay), або чат-бот (як LvivCityHelper)!

Тоді я подумала, що місцевій владі просто не вистачило грошей, але про всяк випадок перевірила закупівлю турніків на порталі публічних закупівель Prozorro. Виявилось, що договір таки уклали на закупівлю 7 турніків і облаштування площадки за ціною більше 2 млн. грн.

Електронна система публічних закупівель Prozorro

Електронна система з'явилася завдяки громадській організації Transparency International Ukraine. Вони проадвокатували Закон України "Про публічні закупівлі", ініціювали розробку електронної системи і з 2016 року система Prozorro стала обов'язковою для публічних замовників.

Це онлайн-платформа, де державні та комунальні замовники оголошують тендери (конкурси) на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити їх державі. За чотири роки існування система заощадила для держбюджету України 150 млрд грн!

На сайті використання публічних коштів *Spending* я побачила, що гроші за договором вже оплачені. Так мені стало зрозуміло, що по документах закуплено 7 турніків, але по факту поставили 4. Гроші за 3 турніки осіли в кишенях якогось корупціонера.

Єдиний веб-портал використання публічних коштів

В 2015 році команда Центру "Ейдос" проадвокатувала прийняття Закону України «Про відкритість використання публічних коштів». Таким чином, вся інформація про використання бюджетних коштів стала відкритою!

На виконання цього закону, був розроблений державний портал.

Spending – це офіційний ресурс з відкритими даними про використання бюджетних коштів в Україні та найбільша база даних з публічних фінансів України.

Це корисне джерело даних для активних громадян, журналістів. Тепер жодна копійка бюджетних коштів не залишиться в тіні!

Я одразу ж написала заяву в поліцію. Виявилось, що корупціонером був начальник управління культури, молоді та спорту міської ради. Ось так, просто за допомогою інтернету я змогла відновити справедливість!

Розділ 5. Відповідальність за порушення антикорупційного законодавства

Відповідно до ЗУ “Про запобігання корупції” відповідальність передбачена за корупційні правопорушення та правопорушення, пов’язані з корупцією

Корупційне правопорушення

зловживання довіреною владою для отримання приватної вигоди

Діяння, що містить ознаки корупції, вчинене суб’єктом, на якого поширюються вимоги, обмеження та заборони, встановлені ЗУ “Про запобігання корупції”, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність

Приклади:

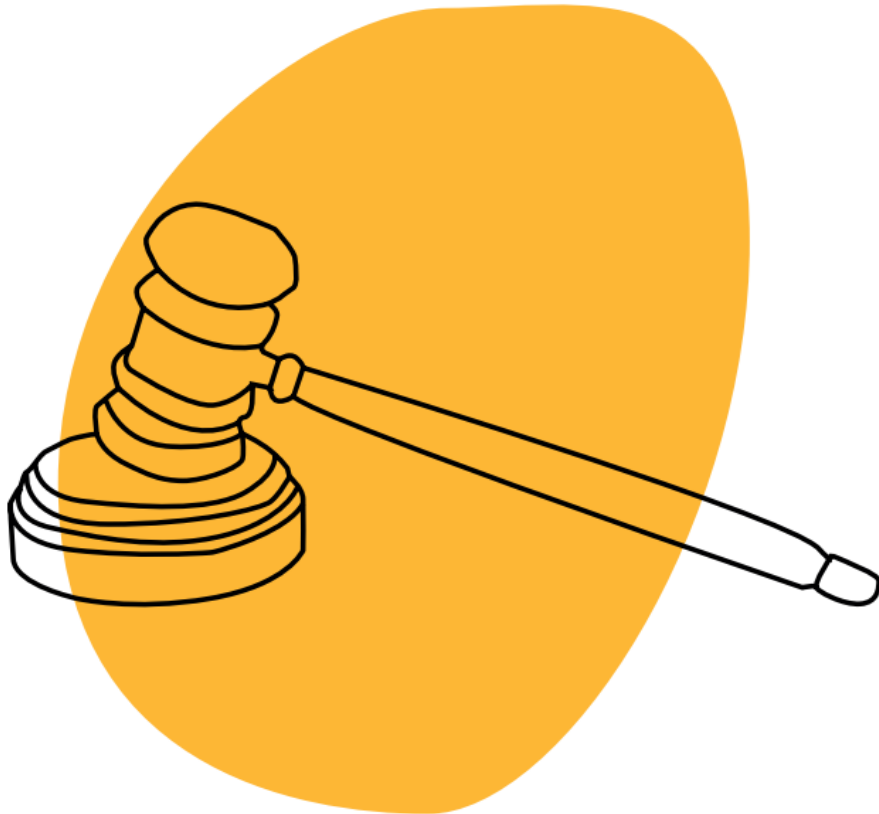
отримання хабаря
за надання дозволу
для будівництва

привласнення
будівельних
матеріалів, придбаних
для ремонту службового
приміщення за
державний кошт, для
особистого використання

накладення
виконавцем арешту
на все майно,
замість частини для
отримання хабаря в
подальшому

Правопорушення, пов'язане з корупцією

порушення вимог антикорупційного законодавства
не з метою отримання приватної вигоди

Діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені ЗУ "Про запобігання корупції" вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, на яку поширюються такі вимоги, заборони та обмеження, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність

Приклади:

використання
службового автомобіля
для приватних поїздок

невчасне подання
декларації

отримання подарунку
від підлеглих

Корупційне кримінальне правопорушення – термін, який використовується виключно в контексті притягнення до кримінальної відповідальності за порушення КК України та може охоплювати як корупційне правопорушення, так і правопорушення, пов'язане з корупцією.

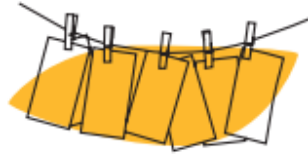
ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ПЕРЕДБАЧЕНІ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ

Кримінальна відповідальність (визначається КК України)
передбачена за:

- ▶ Зловживання владою або службовим становищем
- ▶ Зловживання впливом
- ▶ Підкуп працівника підприємства, установи чи організації
- ▶ Декларування недостовірної інформації
- ▶ Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою
- ▶ Пропозицію, обіцянку або надання неправомірної вигоди службовій особі
- ▶ Зловживання повноваженнями особою, яка надає публічні послуги
- ▶ Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань
- ▶ Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми
- ▶ Незаконне збагачення
- ▶ Підкуп особи, яка надає публічні послуги
- ▶ Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми
- ▶ Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів із бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їхнім перевищенням

Перелік **кримінальних правопорушень**, які вважаються корупційними у випадку зловживання службовим становищем:

- ▶ Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем
- ▶ Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними
- ▶ Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними
- ▶ Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним
- ▶ Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними
- ▶ Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їхніх аналогів чи заволодіння ними
- ▶ Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів або прекурсорів
- ▶ Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними

Адміністративна відповідальність (визначається Кодексом України про адміністративні правопорушення) передбачена за:

- ▶ Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності
- ▶ Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів
- ▶ Невжиття заходів щодо протидії корупції
- ▶ Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень
- ▶ Порушення вимог фінансового контролю
- ▶ Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків
- ▶ Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних із маніпулюванням офіційним спортивним змаганням
- ▶ Порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля
- ▶ Порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг

Також **адміністративна відповідальність** встановлена за інші порушення антикорупційного законодавства. До них належать:

- ▶ Порушення законодавства з фінансових питань
- ▶ Невиконання законних вимог (приписів) НАЗК
- ▶ Порушення порядку надання фінансової (матеріальної) підтримки для здійснення виборчої кампанії
- ▶ Порушення права на інформацію та права на звернення
- ▶ Невиконання законних вимог посадових осіб НАБУ

Дисциплінарна відповідальність (визначається Кодексом законів про працю України, ЗУ "Про державну службу", іншими законами, статутами та положеннями). У контексті ЗУ "Про запобігання корупції" дисциплінарна відповідальність може бути як основним, так і додатковим заходом впливу. Наприклад, оголошення догани працівнику, який сплатив штраф за несвоєчасне подання декларації за рішенням суду.

Застосовується у таких випадках:

- ▶ Порушення обмежень спільної роботи щодо близьких осіб
- ▶ Недостатні/відсутні підстави для притягнення до більш суворого виду відповідальності
- ▶ Невжиття заходів щодо повідомлення про корупцію від викривачів
- ▶ Порушення вимог законодавства щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів

- ▶ Використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або в неправомірних особистих інтересах інших осіб (за наявності усіх ознак корупції та відсутності підстав для притягнення до кримінальної відповідальності)
- ▶ Суд не застосував до особи покарання або не наклав стягнення у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю

Цивільно-правова відповідальність (визначається Цивільним та Цивільним процесуальним кодексами України). У цивільному законодавстві відсутні спеціальні норми щодо відповідальності за корупційні правопорушення або правопорушення, пов'язані з корупцією. Отже, з точки зору антикорупційного законодавства, йдеться про визнання недійсними правочинів, укладених із порушеннями ЗУ "Про запобігання корупції," у разі:

- ▶ Визнання недійсними правочинів, укладених внаслідок вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення
- ▶ Визнання недійсним вчиненого правочину у сфері підприємницької діяльності юридичними особами приватного права або фізичними особами-підприємцями, особами, що протягом року з дня припинення виконання функцій держави або місцевого самоврядування здійснювали повноваження з контролю, нагляду або підготовки чи прийняття відповідних рішень щодо діяльності цих юридичних осіб або фізичних осіб-підприємців
- ▶ Відшкодування збитків, шкоди, завданих державі, фізичним та юридичним особам внаслідок вчинення корупційного правопорушення

- ▶ Відновлення прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, порушених внаслідок вчинення корупційного правопорушення
- ▶ Вилучення незаконно набутих (внаслідок корупційного правопорушення) та необґрунтованих активів (відсутність доказів, що активи були набуті посадовцем законним шляхом)

Окремо ЗУ "Про запобігання корупції" передбачені заходи реагування на адміністративно-розпорядчі та законотворчі дії, які вчинені з порушеннями або внаслідок порушень цього Закону. Так, нормативно-правові акти, рішення, видані (прийняті) з порушенням вимог ЗУ "Про запобігання корупції", підлягають скасуванню органом або посадовою особою, уповноваженою на прийняття чи скасування відповідних актів, рішень, або можуть бути визнані незаконними в судовому порядку.

Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції:

Нацполіція, прокуратура, НАБУ

запобігання, виявлення та досудове розслідування кримінальних корупційних правопорушень і правопорушень, пов'язаних з корупцією

НАЗК, Нацполіція

запобігання, виявлення та складення протоколів про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, а також інші порушення антикорупційного законодавства.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЮ

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЮ

Адміністративна відповідальність за корупцію в Україні передбачає покарання у вигляді штрафу та/або конфіскації доходу, а також позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік, відповідно до статей 172-4 – 172-9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Така відповідальність настає за конкретні правопорушення, пов'язані з корупцією, наприклад, порушення обмежень щодо отримання подарунків, конфлікту інтересів або незаконне використання службової інформації.

Приклади за посиланням

<https://ti-ukraine.org/news/administratyvna-vidpovidalnist-za-koruptsiyu/>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОРУПЦІЮ

Які види покарання існують?

- **Штраф**, розмір якого суд визначає відповідно до діапазону у статті КК України. Він прив'язаний до «неоподаткованого мінімуму громадян» — у 2025 році це 17 грн.
- **Виправні роботи**, які громадяни можуть виконувати від пів року до 2 років за місцем своєї основної роботи. 10-20% заробітку з такої праці йде державі. Таке покарання не можна призначити вагітним жінкам, військовослужбовцям, суддям, прокурорам, адвокатам, посадовцям у місцевій владі, держслужбовцям тощо.
- **Громадські роботи** — суспільно корисна праця, яку людина виконує безоплатно у вільний час. При цьому її обсяг не може перевищувати 240 годин, або 4 години на день. Це покарання не стосується вагітних жінок, осіб з інвалідністю, строковиків тощо.
- **Конфіскація майна**, коли у людини на користь держави примусово й безоплатно вилучають все або частину того, чим вона володіє. А під час **спеціальної конфіскації** вилучають майно, яке використали для або внаслідок злочину (наприклад, хабар) — тобто, конфіскувати можуть майно не тільки засудженого, а й інших осіб.

Приклади за посиланням

<https://ti-ukraine.org/news/kryminalna-vidpovidalnist-za-koruptsiyu/>

<https://www.navs.edu.ua/pravova-prosvita/osnovi-antikorupciijnogo-zakonodavstva-ukrayini/osnovi-antikorupciijnogo-zakonodavstva-ukrayini/perelik-korupciijnih-zlochiv-vidpovidalnist-za-yaki-peredbachena-kriminalnim-kodeksom-ukrayini.html>

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Дисциплінарна відповідальність за корупцію настає за порушення обмежень, передбачених Законом України "Про запобігання корупції", таких як порушення вимог щодо неповідомлення про конфлікт інтересів або сумісництво. Стягнення можуть бути різними, включаючи догану, попередження про неповну службову відповідність або звільнення з посади. Застосовується вона до осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, та настає, як правило, за рішенням роботодавця чи керівника державної служби.

Особливістю такого виду відповідальності є те, що вирішення питання про застосування дисциплінарного стягнення покладено не на суд, а на керівника установи і це рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності оформлюють відповідним наказом.

До дисциплінарної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією, може бути притягнута особа, яка порушила такі вимоги та обмеження, передбачені Законом України "Про запобігання корупції":

- обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища (ст. 22);
- обмеження щодо одержання подарунків (ст. 23);
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 25);
- обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (ст. 26);
- обмеження спільної роботи близьких осіб (ст. 27);
- запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 28).

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Цивільно-правова відповідальність за корупцію полягає у відшкодуванні завданої шкоди, як правило, у судовому порядку. Вона настає, якщо корупційне правопорушення спричинило негативні наслідки у вигляді матеріальної чи моральної шкоди фізичним або юридичним особам. Відповідно до статті 1166 Цивільного кодексу України, особа, яка завдала такої шкоди, зобов'язана відшкодувати її в повному обсязі, якщо не доведе, що шкода завдана не з її вини.

Глосарій

Антикорупційна стратегія – документ, у якому викладені засади антикорупційної політики. Розробляється НАЗК на основі аналізу ситуації щодо корупції, а також результатів виконання попередньої антикорупційної стратегії. Приймається ВРУ.

Відкат – поширений жаргонізм, що означає повернення частини сплачених виконавцю коштів, які виконавець повертає представнику замовника як “подяку” за перемогу в замовленні.

Державна програма з реалізації Антикорупційної стратегії – детальний план реалізації Антикорупційної стратегії. Завдяки цьому документу визначаються конкретні завдання та показники ефективності щодо подолання корупції для відповідальних державних органів. Підлягає щорічному перегляду з урахуванням результатів реалізації визначених заходів, висновків та парламентських рекомендацій з питань ситуації щодо корупції. Розробляється НАЗК, затверджується КМУ.

Дисциплінарна відповідальність – притягнення особи до дисциплінарної відповідальності за вчинення нею проступку, тобто протиправної винної дії або бездіяльності чи прийняття рішення, що полягає у невиконанні або неналежному виконанні своїх посадових обов'язків та інших вимог, встановлених нормативно-правовими актами, за яке до неї може бути застосовано дисциплінарне стягнення.

Національна доповідь щодо реалізації засад антикорупційної політики повинна відображати такі відомості: інформацію щодо статистичних даних про результати діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції; узагальнення результатів антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів; інформацію про результати виконання органами державної влади заходів щодо

запобігання та протидії корупції, у тому числі в рамках міжнародної співпраці; узагальнений аналіз ситуації щодо корупції; звіт про стан виконання Антикорупційної стратегії; висновки та рекомендації. Проект готує НАЗК, який потім схвалюється КМУ. ВРУ щороку проводить парламентські слухання з питань ситуації щодо корупції, затверджує та оприлюднює щорічну національну доповідь.

Неправомірна вигода – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав.

Потенційний конфлікт інтересів – наявність в особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Припис – обов'язкова для виконання у визначені строки письмова вимога посадової особи органу державного нагляду (контролю) щодо усунення порушень вимог законодавства.

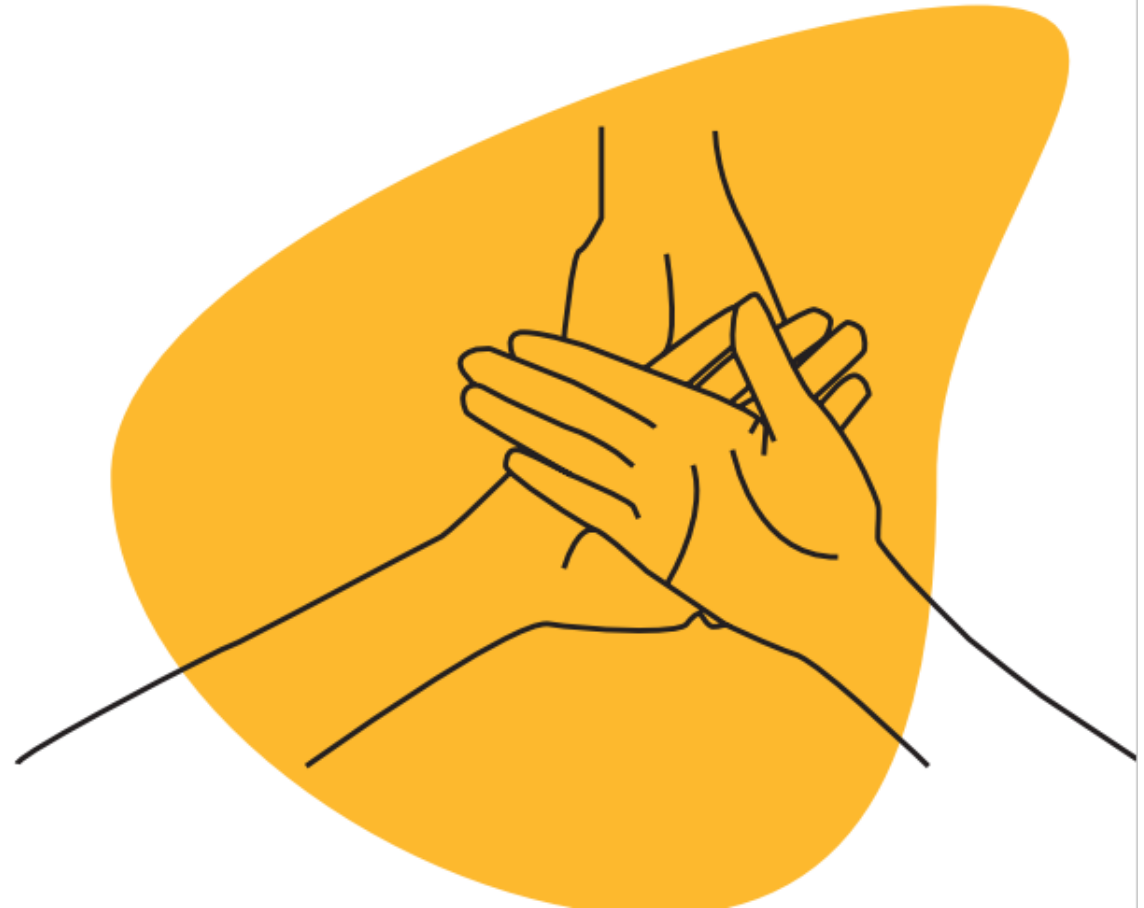
Реальний конфлікт інтересів – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання службових обов'язків.

Торгівля (зловживання) впливом – обіцянка вплинути на рішення посадової особи за отримання матеріальної або нематеріальної вигоди.

Хабар – майно (гроші, цінності та інші речі), право на нього (документи, які надають право отримати майно, користуватися ним або вимагати виконання зобов'язань тощо), будь-які дії

майнового характеру (передача майнових вигод, відмова від них, відмова від прав на майно, безоплатне надання послуг, санаторних чи туристичних путівок, проведення будівельних або ремонтних робіт тощо). Послуги, пільги та переваги, які не мають майнового характеру (похвальні характеристика чи виступ у пресі, надання престижної роботи тощо), не можуть визнаватися хабарем.

Хабарництво – обіцяння, пропонування чи надання особою прямо чи опосередковано неправомірної переваги посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб, з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!